

Het komt goed

en andere rijke teksten

VOOR OKAN

© 2023 - Wablieft

Frederik de Merodestraat 27

2800 Mechelen

www.wablieft.be

boeken@wablieft.be

Vormgeving: Merel Van Meurs

Druk: Wilco bv.

Illustratie op de cover: Charlotte Severeyns

Dit boek is ook beschikbaar als luisterboek.

Dit boek kwam tot stand in samenwerking met het ministerie en het departement Onderwijs van de Vlaamse overheid, in het kader van het Leesoffensief.

Rijke teksten voor OKAN

Wablieft verzamelde voor dit project meer dan 50 nieuwe rijke teksten, in eenvoudig Nederlands, voor jongeren in OKAN-klassen. Dat deden we met steun van de Vlaamse overheid, in het kader van het Leesoffensief. Nog meer rijke teksten vind je op de website rijketeksten.org van de Taalunie.

Dit boek is een deel in een reeks van vijf boeken. Enkele teksten van dit project vind je enkel online. Bij alle verhalen en teksten van dit project hoort lesmateriaal. De teksten en het lesmateriaal kan je gratis downloaden. Alle info vind je op wablieft.be/OKAN

Wablieft dankt het ministerie en het departement Onderwijs van de Vlaamse overheid voor de kans om dit project te mogen realiseren. En natuurlijk ook iedereen die meewerkte: alle auteurs, illustratoren, iedereen die lesmateriaal maakte en de leden van de stuurgroep.

© JOHAN LAMBRECHTS/ALL WRITE

De eerste winter op de Zuidpool

Johan Lambrechts

Je hebt al zeker van het Zuidpool-gebied gehoord.
Of Antarctica, zoals het ook heet.

Het is de koudste plek ter wereld.

De temperatuur kan er dalen tot 98 graden onder
nul.

Het ijs is er 4 kilometer dik.

Mensen kunnen er niet wonen.

Maar wel dieren zoals pinguïns, walvissen en
zeehonden.

In het jaar 1897 was nog geen mens in het gebied
geweest.

Eén jonge man droomde ervan om er als eerste
naartoe te reizen.

Dit is het waargebeurde verhaal van Adrien de
Gerlache.

1. De droom van Adrien

1894

De grootste ontdekkings-reiziger van België is
geen gewone kerel.

Hij gaat naar de universiteit, want zijn vader wil dat.

Maar eigenlijk droomt hij van een andere wereld.
Hij houdt van de zee. Hij wil het water op.
Op een dag krijgt hij een idee.
Hij wil als eerste mens naar het enige deel van de wereld dat nog niet op de kaart staat.
Als Adrien over zijn plan vertelt, zeggen mensen dat hij gek is.
Wat gaat hij in dat koude gebied zoeken?
Het is een gevaarlijke reis.
Misschien zullen er doden vallen!
Misschien zal tijdens de verre reis hun schip zelfs zinken!
En zo een tocht maken, kan iemand uit een klein landje als België toch niet?

Maar Adrien de Gerlache gelooft in zijn plan.
Hij heeft veel geld nodig voor zijn reis.
In geld van nu zou dat 8,6 miljoen euro zijn.
Een deel zamelt hij in bij de inwoners van België.
Het meeste geld dient om een schip te kopen.
Dat moet heel sterk zijn.
Het moet tegen heel hoge golven en dikke brokken ijs kunnen varen.
In Noorwegen koopt hij een stevig schip van hout.
Adrien noemt het 'Belgica'.

Het schip krijgt binnenin een prachtig labo om
planten en dieren te onderzoeken.
Na drie jaar is Adrien klaar voor de grote reis.

2. Een reis van meer dan 13.000 kilometer augustus 1897

Op maandag 16 augustus 1897 vertrekt de
Belgica vanuit de haven van Antwerpen.
Op de kade staan duizenden mensen.
Er klinken schoten van een kanon aan de rivier
de Schelde.
Iedereen zwaait met een zakdoek als afscheid.

Adrien de Gerlache kijkt nog eens goed rond.
Hij is 28 jaar en voelt zich sterk.
Hij moet nu alleen nog maar varen en ontdekken.
Hij heeft een goed schip.
En een bemanning die hij vertrouwt.
Die ploeg bestaat uit 18 mannen.
Er zijn Belgen bij. Maar ook mensen uit
Noorwegen.
Twee matrozen uit Polen.
Eén Roemeen.
En een Amerikaan: dokter Frederick Cook.
De meeste mannen spreken Frans met elkaar.

Aan boord hoor je ook Vlaams, Noors, Pools en Duits.

Maar iedereen begrijpt elkaar.

Het meest trots is Adrien op zijn wetenschappers.

Die gaan onderzoek doen naar de planten en dieren op Antarctica.

Dokter Frederick Cook zal foto's maken.

De tocht naar Zuid-Amerika verloopt zonder problemen.

Op de Belgica genieten ze van de zon, de zee en de wind.

Het is heel warm aan boord van het schip.

De hutten zijn goed beschermd tegen de grote kou op Antarctica.

Maar op de evenaar is het heel warm.

Daarom slapen ze op het dek in hangmatten.

Na vier maanden bereikt de Belgica Vuurland.

Dat is het laagste punt van Zuid-Amerika.

In december vaart het schip de haven van Ushuaia in Argentinië binnen.

Dat is de meest zuidelijke stad op aarde.

Ze ligt aan de voet van bergen vol sneeuw.

Het is het einde van de bewoonde wereld.

Het hart van iedereen aan boord klopt luid.

Er is nog maar één stuk zee tussen hen en de Zuidpool!

3. Man overboord!

januari 1898

Op 14 januari 1898 zeilt de Belgica tot aan de Drake Passage.

Zeemannen noemen dat het gevaarlijkste stuk zee in de wereld.

De zeeweg is de grens tussen Zuid-Amerika en de Zuidpool.

Het is ook de grens tussen de Stille Oceaan en de Atlantische Oceaan.

Hier komen alle winden van de wereld samen.

De zee is er enorm wild.

De golven kunnen er meters hoog worden.

Iedereen is bang om zeeziek te worden.

Maar gelukkig valt het mee.

Iedereen op de Belgica kan zijn werk blijven doen.

Ze zijn bijna in Antarctica!

Op 19 januari gebeurt het: het sneeuwt.

Eerst zacht, maar dan worden de vlokken steeds dikker.

Plots roept iemand: 'Ijsberg! Een ijsberg, kijk daar!'

Iedereen rent het dek op.
Ze willen allemaal het enorme blok ijs zien.
De volgende dagen zien ze nog meer ijsbergen.
Ze horen die ook.
Het ijs rommelt soms, alsof het onweert.
Met luide knallen breken stukken ijs af.
Grote brokken vallen in het water.

Op 22 januari is er plots een echte storm.
Golven rollen over het dek.
Het water kan niet meer weg, want
een opening zit verstopt.
Adrien vraagt aan twee matrozen om het gat vrij
te maken.
Even later schreeuwt een matroos wild:
'Man overboord! Man overboord!'

Matroos Karl Wiencke was over de rand van de
reling gaan hangen.
Zo kon hij beter bij het verstopte gat.
Een grote golf trok hem in het water.
De zee is veel te wild om een reddingsboot neer
te laten.
Wiencke grijpt een touw van het schip.
Hij houdt zich stevig vast.
Dokter Cook pakt het touw.

Langzaam trekt hij Wiencke tot tegen het schip.
Maar het lukt niet om de matroos aan boord te
trekken.
De jongen is stijf van het ijskoude water.
De matrozen roepen zijn naam.
Maar Wiencke kijkt niet meer naar het schip.
Hij is totaal uitgeput.
Langzaam laat de jongen het touw los.
Even later verdwijnt hij in de golven.
Hij was nog maar 20 jaar.

4. Nieuwe ontdekkingen

23 januari 1898

De dag na de dood van Karl Wiencke is iedereen
triest.
Iedereen beseft weer hoe gevaarlijk de reis is.
Maar de zee is nu weer rustig.
De hele dag zeilen ze door kleine stukken ijs.
Dat heeft een prachtige blauwe kleur.

Vanaf dan beginnen de ontdekkingen.
Ze zijn in een gebied dat nog op geen enkele
kaart staat.
Iedereen aan boord voelt zich opgewonden.
En Adrien de Gerlache voelt zich vooral trots.

Voor het eerst gaan de wetenschappers aan land.
Ze komen naar het schip terug met mossen,
eieren van pinguïns en zelfs twee levende
pinguïns.

De pinguïns zijn net schattige knuffels!
Uren kunnen de mannen naar de beesten kijken.
Ze lijken wel mannen in een mooi pak.
Als peuters waggelen ze naar de zee.
Met hun kleine vleugels proberen ze zich recht te
houden.
Dan vallen ze plat op hun buik.
Over het ijs glijden ze het water in.
De geur van de dieren is minder schattig.
De eilanden waar ze leven, ruiken naar vis en
stront.
Af en toe zwemmen er walvissen voorbij.
Dan zien de mannen een sierlijke staart.
Of een fontein van water als de walvis uitademt.

Na 20 dagen hebben ze een nieuwe kaart van
Antarctica getekend.
Dat lukte door alle plaatsen die ze elke dag
ontdekken.
Vanaf nu draagt een groot deel van het gebied
Belgische namen.

Zo zijn er de grote eilanden Brabant, Antwerpen
en Luik.
De Solvay-bergen en de Baai van Vlaanderen.
Er is het eiland Gent.
En het prachtige Lemaire-kanaal.
Dat is omringd door bergen die met sneeuw
bedekt zijn.

5. Gevangen in het ijs februari-maart 1898

Adrien de Gerlache wil nog verder naar de
Zuidpool varen.
Maar hij vindt geen doorgang in het ijs.
Het ijs wordt steeds dikker.
Grote stukken zee zijn bevroren.
Soms zit het schip uren vast.
Ze moeten ook opletten voor de vele ijsbergen.
Vaak moeten ze snel van richting veranderen om
niet te botsen.
Gelukkig is de Belgica sterk.
Maar stilaan wordt het winter op Antarctica.
Binnen een paar weken zal het ijs zich langzaam
sluiten.
Het zal nog kouder worden.
Wat moeten ze doen?

© JOHAN LAMBERTS/ALL WRITE

© JOHAN LAMRECHTS/ALL WRITE

Wat als het ijs het schip verplettert?

Kapitein de Gerlache twijfelt niet.
Hij wil nog dieper het ijs in.
Zo ver mogelijk naar het zuiden.
En dan de hele winter daar blijven.
De Gerlache weet dat hij het moet proberen.
Deze kans krijgen ze nooit meer.

De Belgica trekt verder door het ijs naar het
zuiden.
Overal op het houten schip hoor je de wind huilen.
Door de dikke vlokken sneeuw zie je geen meter
voor je.
En plots kunnen ze niet meer verder.
Het is 2 maart 1898.
De Belgica zit helemaal vast in het ijs.

6. De winter komt maart 1898

De Belgica moet de hele winter lang op
Antarctica blijven.
Dat wil de Gerlache zo.
Sommige mensen zijn daar niet blij mee.
Anderen vinden het de juiste keuze.

Zo kunnen de wetenschappers de natuur goed onderzoeken.

Op 15 maart is het 20 graden onder nul.
Ze moeten de Belgica klaar maken voor de winter.
Het schip zal 6 tot 8 maanden hun huis worden.
Ze doven de ketel met kolen.
Rond het schip bouwen ze een hoge muur van sneeuw.
Die beschermt hen tegen de wind en de kou.
Aan de binnenkant van het schip zit een dikke stof.
In het midden van de hutten zetten ze een kleine kachel.
Zo wordt het niet kouder dan 10 graden.

De dagen gaan traag voorbij.
Er is weinig te doen.
Je kan niet elke dag het schip schoonmaken.
De matrozen kunnen alleen een boek lezen.
Een beetje slapen.
Met de anderen een spelletje kaart spelen.

De wetenschappers hebben wel genoeg te doen.
Met een net halen ze kleine diertjes uit het ijskoude zeewater.
Die bekijken ze onder de microscoop.

Ze noteren de temperatuur en de snelheid van de wind.

Soms gaat dat erg moeilijk door de kou.

7. Aan tafel!

Ze hebben nog een ander middel tegen verveling: eten.

De kapitein en de wetenschappers eten van borden met een randje van goud.

Ze eten met lepels, vorken en messen van zilver.

De matrozen eten uit gewone borden.

Maar iedereen krijgt hetzelfde te eten.

Het ontbijt is meestal prima.

Elke ochtend komt er vers brood op tafel.

Vers fruit en groenten zijn er niet.

Ze hebben alleen 10.000 blikken met voedsel.

Het menu ziet er elke dag heel goed uit.

Puree van erwten.

Spek met aardappelen en zuurkool.

Druiven uit Spanje.

Maar al het voedsel komt uit blik.

En eigenlijk smaakt alles hetzelfde.

Bah!

Verse vis is er ook niet.
Op Antarctica leven de vissen meters diep onder
het ijs.
Pinguïns en zeehonden zijn de enige dieren
waarop ze kunnen jagen.
Eén grote keizerspinguïn is genoeg eten voor
iedereen.
Maar het vlees van een pinguïn ziet er vies uit.
Het smaakt vettig.
En het vlees van zeehonden is ook heel vet.
Daarmee kunnen ze zelfs de kachel laten
branden!

Vers water is er gelukkig wel genoeg.
Elke dag brengen ze sneeuw naar binnen.
Die laten ze smelten op de kachel.
Zo krijgen ze helder en zuiver water.

8. Dood in de poolnacht april-mei 1898

In april wordt het nog veel kouder.
De temperatuur zakt tot 26 graden onder nul.
De dagen worden korter.
Urenlang kijken de mannen naar het ijs.
Dat kraakt luid, dag en nacht.

Bijna niemand kan slapen.
Soms botsen grote stukken ijs met veel lawaai
tegen elkaar.
Het ijs drukt ook tegen de Belgica.
Het houten schip trilt en beeft ervan.
Veel mensen zijn bang dat de Belgica in stukken
zal breken.

Er zijn nog meer problemen.
Mei is het midden van de winter op de Zuidpool.
Dan begint de poolnacht.
De zon kan je dan helemaal niet meer zien.
67 dagen lang is het bijna donker.
En te weinig licht maakt mensen ziek.

In de derde week van mei wordt wetenschapper
Emile Danco ziek.
Hij klaagt al een tijd over pijn in de borst.
Dokter Cook onderzoekt hem.
Hij weet dat Danco een hartziekte heeft.
Maar de dokter kan weinig doen.
Hij zegt tegen Danco dat hij in bed moet blijven.
En hij geeft hem een spuitje tegen de pijn.
Op 5 juni vertelt de dokter aan de anderen dat
Danco zal sterven.
Hij sterft dezelfde avond nog.

Twee dagen later begraven ze hun vriend.
Het is 37 graden onder nul.
Eerst hakken ze een gat in het ijs.
Ze wikkelen het lichaam van Danco in een doek.
En dan laten ze hem in het water zakken.
Hij verdwijnt onder het ijs.
Een kwartier later is het ijs weer dicht, net als een graf.
Het is een akelig beeld dat niemand ooit zal vergeten.

Door de dood van Danco voelt iedereen zich slecht.
Alle mannen worden ziek.
Hun vingers en tenen, armen en benen zwellen op.
Hun huid wordt bleek.
Hun gezicht ziet er geel uit.
En ze klagen over hoofdpijn.
Dat komt allemaal door de duisternis.
En door het koude en vochtige weer.
Ze eten ook al maanden geen verse groenten en fruit meer.
Daardoor hebben ze te weinig vitamine C.

Dokter Cook redt hun leven.
Hij verplicht iedereen om drie keer per dag vers
vlees van pinguïns te eten.
Zo krijgen ze genoeg vitamines binnen.
De mannen moeten ook elke dag een uur met
bloot bovenlichaam voor een kachel zitten.
Het licht en de warmte van de kachel vervangen
het licht van de zon.
De raad van de dokter helpt.
Iedereen wordt weer beter!

9. De zon is terug 23 juli 1898

Na 67 dagen is de poolnacht voorbij.
De zon is terug!
Gelukkig maar.
Elke dag schijnt ze een paar minuten langer.
De stralen van de zon doen iedereen goed.
Maar het blijft erg koud.
In juli is het nog 30 graden onder nul!

Nu de zon terug is, worden ook de dieren weer
actief.
De kwetterende vogels maken veel lawaai.
De zehonden warmen zich op in de zon.

Walvissen zwemmen aan de rand van het ijs.
Soms gaan de mannen enkele uren met ski's het
ijs op.
Ze lokken pinguïns door hun roep na te
bootsen.
Dan slaan ze die dood met een ski-stok.
Zo hebben ze weer vers vlees en kunnen ze op
krachten komen.

Met veel mannen gaat het al snel beter.
Maar dokter Cook kan niet iedereen helpen.
Matroos Adam Tollefsen blijft klagen.
Hij vindt zijn werk niet leuk meer.
Hij krijgt gekke ideeën.
Hij denkt dat iedereen hem dood wil.
Tollefsen voelt zich niet meer veilig op de
Belgica.
Na een tijd spreekt hij met niemand meer.
Hij kijkt alleen maar voor zich uit.
Hij is gek geworden.

Het wordt zomer op Antarctica.
Maar daar merken de mannen eerst niet veel van.
Het wordt zelfs kouder.
Eind september is het 43 graden onder nul.
Toch schijnt de zon feller dan ooit.

Soms dooit het.
Overall rond het schip komen open plekken in
het ijs.
Nu zal het niet lang meer duren voor het schip
los komt.
Dan kunnen ze eindelijk naar huis.
De mannen scheppen de sneeuw van het dek.
Ze maken de zeilen klaar.
Maar alle moeite is voor niks.
Het ijs blijft de Belgica vasthouden.
Wat voor een zomer is dit?

10. De ontsnapping
oktober 1898 – maart 1899

Na twee maanden zomer op de Zuidpool heeft
iedereen er genoeg van.
Ze willen naar huis.
Maar het ijs smelt niet.
En het blijft maar sneeuwen.

Eind november is de zomer op zijn mooist.
Het begint te dooien en de sneeuw smelt.
Maar het ijs rond het schip blijft toe.
Op sommige plaatsen is het meer dan acht meter
dik!

Kerstmis aan boord is helemaal geen leuk feest.
De sfeer is triest.
Iedereen wil terug naar België.
Naar zijn familie.

Niemand gelooft nog dat de Belgica vanzelf los
zal komen.
Het ijs rond het schip breekt niet.
Een beetje verderop scheurt het ijs wel open.
Er ontstaat een klein meer.
De mannen beginnen een kanaal naar dat meer te
graven.
Met hun handen, 450 meter ver, door een laag ijs
van 2,6 meter dik.
Het zal heel zwaar worden.
Maar ze hebben geen andere keuze.
Als het weer winter wordt, raken ze zeker niet
meer weg.

Met lange zagen maken ze een weg door het ijs.
Het werk gaat erg traag.
Ze werken in ploegen, dag en nacht.
Zelfs kapitein de Gerlache helpt mee.
Als ze bijna bij het meer zijn, vriest het ijs weer
dicht.
Was al dat werk voor niets?

Toch niet, want plots begint het ijs te barsten.
Na een maand komt de Belgica los.
De mannen laten kleine bommen ontploffen in
het water.
Zo houden ze het kanaal open.
In de kolen-ketel steken ze het vuur weer aan.
Het schip kan achteruit varen.
Eindelijk raken ze weg uit het ijs.
Iedereen is heel blij.
Op 14 maart 1898 komt de Belgica bij de open
zee.
Na bijna 13 maanden is de eerste winter op de
Zuidpool voorbij.

De terugreis naar België duurt nog lang.
Op 5 november komt het schip in Antwerpen
aan.
Pas na 27 maanden zijn de mannen terug thuis.
De burgemeester van Antwerpen ontvangt hen
op het stadhuis.
Daar gaan de Gerlache en zijn mannen op het
balkon staan.
Beneden op het plein klapt en juicht iedereen.
Het is één groot feest.
Wat een avontuur was dit!

11. Het belang van de reis van de Belgica

Adrien de Gerlache en zijn mannen waren de eerste mensen die een winter op de Zuidpool bleven.

Voor het eerst deden wetenschappers onderzoek op de Zuidpool.

Ze verzamelden informatie over 1.200 soorten dieren en 500 planten.

Ze bestudeerden het weer en het ijs.

Dankzij de reis van de Belgica staan op de wereldkaart veel nieuwe namen en plaatsen.

Adrien de Gerlache ging nooit meer terug naar de Zuidpool.

Maar na hem deden veel anderen dat wel nog.

Het schip de Belgica ligt nu op de bodem van de zee.

Het zonk tijdens de Tweede Wereldoorlog in Noorwegen.

Wil je nog een schip van de Gerlache zien?

Dan moet je naar Oostende.

In de haven daar ligt de Mercator.

Dat zeilschip is door Adrien ontworpen.

België heeft dankzij Adrien de Gerlache een band met de Zuidpool.

Op Antarctica staat nu de Belgische onderzoeksbasis 'Prinses Elisabeth'.

Die gebruikt enkel energie van de zon en de wind.

Van oktober tot februari is het zomer op Antarctica.

Alleen dan wonen er wetenschappers.

Ze doen onderzoek naar gletsjers en naar de verandering van het klimaat.

Ze hebben gelukkig veel meer comfort dan Adrien.

Ze hebben een wasmachine.

Er is internet en telefoon.

Zo houden ze contact met hun familie.

Wil je zien hoe ze leven?

Op de website antarcticstation.org vind je foto's en video's.

